

УДК 371.13:80

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-216-321-324

ФІЛОНЕНКО Оксана Володимирівна –
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4453-9887>
e-mail: oksana.filonenko02@gmail.com

БУТКЕВИЧ Антон Володимирович –
аспірант спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-4099-6264>
e-mail: anton.butkevych.1999@gmail.com

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розкрито особливості використання проєктних технологій у розвитку професійної компетентності майбутніх учителів.

З-поміж сучасних освітніх технологій, що сформувалися в сучасній науці, в яких поєднуються елементи інтерактивності, інтегративності, проблемності, пошуковості тощо, вирізняються проєктні технології навчання, у ході застосування яких реалізуються всі стадії творчого процесу людини: виникнення, обґрунтування, осмислення і прийняття: ідеї, технологічна розробка ідеї, практична робота над втіленням ідеї, апробування об'єкту в роботі, доробка і самооцінка творчого вирішення ідеї.

Встановлено, що в наш час проєктне навчання стало одним із способів розвитку компетентностей. Проєктування виступає як творча, інноваційна діяльність, оскільки завжди спрямована на створення об'єктивно і суб'єктивно нового продукту. Сама реалізація проєктів як в освітній, так і в майбутній професійній діяльності забезпечує розвиток критичного мислення, креативності, самостійності й потребує належного рівня сформованості проєктної культури.

До провідних передумов впровадження проєктної діяльності у сфері освіти відносять: по-перше, це комплексний характер освітнього проєкту, що передбачає можливість залучення до такої форми роботи практично всіх учасників освітнього процесу; по-друге, створення та реалізація проєктів у процесі підготовки майбутніх педагогів дозволяє охоплювати поле різноманітних проблем, завдань, дій, спрямованих на формування професійної компетентності майбутніх учителів (керівників, психологів, соціальних працівників); по-третє, саме проєктна діяльність вимагає засвоєння ширшого спектру гуманітарного знання; по-четверте, такий вид діяльності в умовах навчання педагогічного ЗВО передбачає створення тимчасових колективів, діяльність яких має ґрунтуватися на принципах поваги, взаємодопомоги, взаєморозуміння тощо.

До основних вимог організації проєктної діяльності майбутніх педагогів належать: виділення конкретної проблеми; теоретична, практична, пізнавальна значущість очікуваних результатів; самостійна діяльність студентів (індивідуальна, парна, групова); структуризація сутнісної частини проєкту із зазначенням поетапних результатів; використання системи наукових методів дослідження, що передбачає певну послідовність дій: визначення об'єкта, предмета, завдань дослідження; окреслення гіпотези дослідження; вибір методів дослідження; збирання, систематизація, аналіз інформації; обговорення результатів роботи; підбиття підсумків, оформлення та презентація результатів; оцінка проєкту; висновки, визначення нових проблем дослідження.

Ключові слова: професійна компетентність, майбутні учителі, проєкт, проєктні технології.

FILONENKO Oksana Volodymyrivna –
Doctor of Pedagogy, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Pedagogy and
Special Education
of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4453-9887>
e-mail: oksana.filonenko02@gmail.com

BUTKEVYCH Anton Volodymyrovych –
PhD student in philosophy Specialty:
011 Educational pedagogical sciences
of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-4099-6264>
e-mail: anton.butkevych.1999@gmail.com

DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS BY MEANS OF PROJECT TECHNOLOGIES

The article reveals the features of using project technologies in the development of professional competence of future teachers.

Among modern educational technologies that have been formed in modern science, which combine elements of interactivity, integrativity, problem-solving, search, etc., project learning technologies stand out, during the application of which all stages of the human creative process are implemented: emergence, justification, comprehension and acceptance: ideas, technological development of the idea, practical work on the implementation of the idea, testing the object in work, refinement and self-assessment of the creative solution of the idea.

It is established that in our time project learning has become one of the ways to develop competencies. Designing acts as a creative, innovative activity, since it is always aimed at creating an objectively and subjectively new product. It is the implementation of projects, both in education and in future professional activities, that ensures the development of critical thinking, creativity, and independence and requires an

appropriate level of project culture. The leading prerequisites for the implementation of project activities in the field of education include: firstly, the complex nature of the educational project, which provides for the possibility of involving practically all participants in the educational process in this form of work; secondly, the creation and implementation of projects in the process of training future teachers allows covering the field of various problems, tasks, actions aimed at forming the professional competence of future teachers (leaders, psychologists, social workers); thirdly, it is project activities that require the mastery of a wide range of humanitarian knowledge; fourthly, this type of activity in the conditions of studying at a pedagogical higher education institution involves the creation of temporary teams, the activities of which should be based on the principles of respect, mutual assistance, mutual understanding, etc. The main requirements for organizing project activities of future teachers include: highlighting a specific problem; theoretical, practical, cognitive significance of the expected results; independent activity of students (individual, paired, group); structuring the essential part of the project with an indication of phased results; using a system of scientific research methods, which involves a certain sequence of actions: defining the object, subject, and research objectives; outlining the research hypothesis; selecting research methods; collecting, systematizing, and analyzing information; discussing the results of the work; summarizing, formatting, and presenting the results; evaluating the project; drawing conclusions, and identifying new research problems.

Keywords: professional competence, future teachers, project, project technologies.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Однією із найбільш актуальних проблем сучасної освіти є становлення нового вчителя, який спроможний забезпечити особистісне і громадянське становлення учня у наш час. Потреба в такому вчителі зумовлена реформою НУШ (Нової української школи). Тому перспективи розвитку освітньої галузі орієнтовані на формування професійної компетентності педагога.

В умовах нової освітньої парадигми стає аксіомою здатність до набуття знань, готовність використовувати їх на практиці у процесі виконання фахових і соціальних функцій. Значущими для професійної діяльності є наявність узагальнених вмінь, які забезпечують здатність вирішувати життєві та професійні проблеми, підготовку до спілкування у сфері інформаційних технологій, готовність до постійного самовдосконалення [7, с. 322].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Провідна роль компетентності в структурі професійної діяльності вчителя проаналізована в дослідженнях вітчизняних науковців, серед яких значне місце посідають праці І. Беха, Н. Бібік, О. Біди, В. Бондаря, Н. Глузман, О. Гури, М. Євтуха, Н. Кічук, Л. Коваль, А. Кузьминського, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко та ін. Характерні риси та специфіку реформування сучасної системи освіти під впливом розвитку проектних технологій досліджено такими вченими, як І. Андрощук, В. Козленко, Л. Савченко, Л. Хоружою, С. Яценко та ін.

Мета статті – розкрити особливості використання проектних технологій у розвитку професійної компетентності компетентності майбутніх учителів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

В. Аніщенко стверджує, що «професійна компетентність – це не знання та вміння як такі, а здатність використовувати знання й уміння, а також особистісні якості для досягнення необхідного результату на конкретному робочому місці в даній робочій обстановці» [2, с. 42].

Для формування у майбутнього вчителя професійної компетентності основними методами навчання є: метод проектів і метод доцільно підібраних завдань. В наш час проектне навчання стало одним із способів розвитку компетентностей. Проектування виступає як творча, інноваційна діяльність, оскільки завжди спрямована на створення об'єктивно і суб'єктивно нового продукту [3]. Саме реалізація проектів як в освітній, так і в

майбутній професійній діяльності забезпечує розвиток критичного мислення, креативності, самостійності й потребує належного рівня сформованості проектною культури [1].

Сучасна освіта характеризується активним використанням інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують доступ до глобальних ресурсів мережі Інтернет; застосуванням цифрових засобів освітнього призначення, реалізованих на базі технологій обробки аудіовізуальної інформації та інформаційної взаємодії; проведенням комп'ютерної діагностики та ін. Актуальним є створення нових засобів навчання, призначених для організації роботи здобувачів освіти у єдиному розподіленому інформаційно-освітньому середовищі, які сприяють підвищенню якості навчання. Слід зазначити, що на сьогодні накопичено значний обсяг сучасних цифрових освітніх ресурсів, які характеризуються інтерактивністю, наочністю подання різноманітної навчальної інформації, можливістю здійснення об'єктивної перевірки знань та ін. [8, с. 157].

ІКТ мають забезпечити кожному здобувачеві якісну підготовку та додаткові можливості для формування компетенцій професійної діяльності за такими напрямками:

- здобуття фахової інформації, тобто основ знань про людину, природу і суспільство, економіку, що сприяють формуванню наукового образу світу особистості, становлять основу її світогляду та орієнтації при виборі майбутньої сфери практичної діяльності;

- набувати практичного досвіду спілкування, розумової, емоційної, фізичної та трудової діяльності, сприяючи тим самим формуванню основних інтелектуальних і трудових навичок і компетенцій, необхідних для повсякденної роботи, продовження освіти та самоосвіти;

- розвиток особистісного потенціалу шляхом набуття досвіду творчої діяльності, відповідно до цифровізації сучасного суспільства.

З-поміж сучасних освітніх технологій, що сформувалися в сучасній науці, в яких поєднуються елементи інтерактивності, інтегративності, проблемності, пошуковості тощо, вирізняються проектні технології навчання, у ході застосування яких реалізуються всі стадії творчого процесу людини: виникнення, обґрунтування, осмислення і прийняття: ідеї, технологічна розробка ідеї, практична робота над втіленням ідеї, апробування об'єкту в роботі, доробка і самооцінка творчого вирішення ідеї [5].

Поняття «проект» означає як кинутий вперед задум (у перекладі з латинської) [9]. Проектна діяльність – це спосіб розвитку творчості, самостійності, прагнення до ідеально-перспективного перетворення світу за допомогою креативних дій і операцій у процесі створення конкретного продукту – проекту ідеального та реального [9, с. 12]; це одна з найперспективніших складових частин освітнього процесу, тому що створює умови творчого саморозвитку та самореалізації учнів, формує всі необхідні життєві компетенції. Самостійне здобування знань, систематизація їх, можливість орієнтуватися в інформаційному просторі, бачити проблему і приймати рішення відбувається саме через метод проекту [11].

До провідних передумов впровадження проектної діяльності у сфері освіти С. Яценко відносить: по-перше, це комплексний характер освітнього проекту, що передбачає можливість залучення до такої форми роботи практично всіх учасників освітнього процесу; по-друге, створення та реалізація проектів у процесі підготовки майбутніх педагогів дозволяє охоплювати поле різноманітних проблем, завдань, дій, спрямованих на формування професійної компетентності майбутніх учителів (керівників, психологів, соціальних працівників); по-третє, саме проектна діяльність вимагає засвоєння широкого спектру гуманітарного знання; по-четверте, такий вид діяльності в умовах навчання педагогічного ЗВО передбачає створення тимчасових колективів, діяльність яких має ґрунтуватися на принципах поваги, взаємодопомоги, взаєморозуміння тощо [10, с. 187].

Зауважимо, що здатність реалізувати проектну діяльність майбутнього вчителя передбачає також проектування освітнього процесу у вищій школі у напрямі визначення змісту та технології підготовки фахівця конкретного профілю, що, своєю чергою, вимагає реалізації діяльнісного (ґрунтується на прогностичному аналізі професійної діяльності майбутнього фахівця, чіткому окресленні усвідомлених знань та відповідних умінь їх застосування, що покладається в основу розробки кваліфікаційних характеристик і державних освітніх стандартів) та компетентнісного (спрямований на формування відповідної компетентності як «динамічної комбінації знань, розуміння, умінь, цінностей, інших особистих якостей, інтегрованої характеристики, яка має процесуальну спрямованість, мотиваційний аспект, базується на знаннях, виявляється в діяльності (реальній чи змодельованій) підходів, про що зазначається у Національній рамці кваліфікацій [6].

Метод проектів передбачає певну сукупність навчально-пізнавальних прийомів, які дозволяють вирішити ту чи іншу проблему внаслідок самостійних дій студентів із обов'язковою презентацією цих результатів. Застосування методу доцільно підібраних завдань, у процесі формування професійної компетентності у майбутнього вчителя закладу середньої освіти, дозволяє використовувати завдання для: оволодіння теоретичним матеріалом (завдання – теоретичні знання – завдання); ілюстра-

ції та закріплення теоретичного матеріалу (теоретичні знання – завдання – теоретичні знання). Поряд із базовими методами: доцільно підібраних завдань та проектів, можливе використання і традиційних методів, як загальнодидактичних, так і спеціальних. У процесі формування професійної компетентності у майбутнього вчителя закладу середньої освіти у ЗВО широко застосовуються групові та індивідуальні форми організації навчання студентів у процесі роботи над проектом або під час вирішення навчальних педагогічних завдань. Використовуються такі традиційні форми навчання як лекції, практичні заняття, лабораторні роботи, консультації. На лекціях розглядаються загальнотеоретичні питання, фундаментальні ідеї та концепції в галузі використання цифрових освітніх ресурсів, а також відбувається демонстрація різних видів цифрових освітніх ресурсів. На практичних заняттях здійснюється конкретизація теоретичних положень на основі використання різних джерел, зокрема представленої на цифрових носіях та отриманої через пошукові системи мережі Інтернет; розробляються конспекти уроків із застосуванням цифрових освітніх ресурсів [8, с. 157].

До основних вимог організації проектної діяльності майбутніх педагогів належать: виділення конкретної проблеми; теоретична, практична, пізнавальна значущість очікуваних результатів; самостійна діяльність студентів (індивідуальна, парна, групова); структуризація сутнісної частини проекту із зазначенням поетапних результатів; використання системи наукових методів дослідження, що передбачає певну послідовність дій: визначення об'єкта, предмета, завдань дослідження; окреслення гіпотези дослідження; відбір методів дослідження; збирання, систематизація, аналіз інформації; обговорення результатів роботи; підбиття підсумків, оформлення та презентація результатів; оцінка проекту; висновки, визначення нових проблем дослідження [4, с. 163].

Висновки та перспективи подальших розвідок наперед. Отже, у системі вищої освіти мають бути знайдені можливості повноцінної професійної підготовки спрямованої на розвиток професійної компетентності майбутніх учителів засобами проектних технологій. Важливо створити оптимальні педагогічні умови для формування професійної компетентності. Від сформованості професійної компетентності майбутнього педагога залежить успішне вирішення освітніх проблем. Перспективи подальших наукових пошуків убацьмаємо в обґрунтуванні педагогічних умов, які сприяють успішному формуванню професійної компетентності майбутніх учителів засобами проектних технологій.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Андрощук І. Проектна культура: сутність та особливості. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент*. Серія: Педагогічні науки. Київ, 2018 № 13. С. 207–220. URL: <https://zbornik.mixmd.edu.ua/index.php/artedu/article/view/177> с. 209
2. Аніщенко В. М. Стандарт професійної компетентності – основа підготовки робітничого

персоналу фірми у контексті європейської інтеграції. *Професійно-технічна освіта*. 2008. №3. С. 41-43.

3. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремін. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040. (*Encyclopedia of education* (2008) / ch. ed. V. G. Kremin. K.: Yurinkom Inter, 1040).

4. Коваль Т. І., Кочубей Н. П. Інтерактивні технології навчання іноземних мов. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені М. Гоголя*. Серія: Психолого-педагогічні науки. 2011. № 7. С. 160–163.

5. Козленко В. Г. Вплив інтерактивних технологій навчання на формування у майбутнього педагога проєктної культури. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький: ЦДУ ім. В. Винниченка, 2023. Вип. 209. С. 198–202.

6. Національна рамка кваліфікацій. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/natsionalna-ramka-kvalifikatsiy>

7. Ткачук С. І. Професійна компетентність сучасного вчителя трудового навчання. URL: <https://enpui.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/24435/Tkachuk.pdf?sequence=1&isAllowed=>

8. Філоненко О., Цуканова Н. Особливості формування цифрової компетентності майбутніх учителів початкових класів у закладі вищої освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми: Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, 2023. № 8–9 (132–133). С. 155–164.

9. Хоружа Л. Проєктна культура вчителя: етичний компонент. *Шлях освіти*. 2006. № 4. С. 11–17.

10. Яценко С. Формування професійної компетентності майбутніх учителів у процесі підготовки до проєктної діяльності. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/35891/1/-96-186-191.pdf>

11. Ukr.net: Інтернет-портал. Українська педагогіка. URL: <http://ukped.com/skarbnichka/396>.

REFERENCES

1. Androshchuk, I. (2018). Proektna kul'tura: sutnist' ta osoblyvosti [Project culture: essence and features]. *Mystets'ka osvita: zmist, tekhnolohiyi, menedzhment*. Seriya: Pedahohichni nauky. Kyiv. № 13. С. 207–220. [in Ukrainian]
2. Anishchenko, V. M. (2008). Standart profesiynoyi kompetentnosti – osnova pidhotovky robitnychoho personalu firmy u konteksti yevropeys'koyi intehratsiyi [The standard of professional competence is the basis of the training of the company's workforce in the context of European integration]. *Profesiyno-tekhnichna osvita*. №3. С. 41-43. [in Ukrainian]
3. Entsyklopediya osvity [Encyclopedia of education] / hol. red. V. H. Kremin'. K.: Yurinkom Inter, 2008. 1040. [in Ukrainian]
4. Koval', T. I., Kochubey, N. P. (2011). Interaktyvni tekhnolohiyi navchannya inozemnykh mov [Interactive technologies for learning foreign languages]. *Naukovi zapysky Nizhyns'koho derzhavnoho universytetu imeni M. Hoholya*. Seriya: Psykholoho-pedahohichni nauky. № 7. С. 160–163. [in Ukrainian]
5. Kozlenko V. H. Vplyv interaktyvnykh tekhnolohiy navchannya na formuvannya u maybutn'oho pedahoha proyektnoyi kul'tury [The impact of interactive learning technologies on the formation of project culture in the future teacher]. *Naukovi zapysky*. Seriya: Pedahohichni nauky.

Kropyvnyts'kyu: TSDU im. V. Vynnychenka, 2023. Vyp. 209. С. 198–202. [in Ukrainian]

6. Natsional'na ramka kvalifikatsiy [National Qualifications Framework]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/natsionalna-ramka-kvalifikatsiy>

7. Tkachuk S. I. Profesiyna kompetentnist' suchasnoho vchytelya trudovoho navchannya [Professional competence of a modern teacher of labor education]. URL: <https://enpui.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/24435/Tkachuk.pdf?sequence=1&isAllowed=>[in Ukrainian]

8. Filonenko, O., Tsukanova, N. (2023). Osoblyvosti formuvannya tsyvrovoyi kompetentnosti maybutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv u zakladi vyshchoyi osvity. [Peculiarities of the formation of digital competence of future primary school teachers in a higher education institution]. *Pedahohichni nauky: teoriya, istoriya, innovatsiyni tekhnolohiyi*. Sumy: Sums'kyu derzhavnyy pedahohichnyy universytet imeni A. S. Makarenka. № 8–9 (132–133). С. 155–164. [in Ukrainian]

9. Khoruzha, L. (2006). Proyektna kul'tura vchytelya: etychnyy komponent [Teacher's project culture: ethical component]. *Shlyakh osvity*. № 4. С. 11–17. [in Ukrainian]

10. Yatsenko S. Formuvannya profesiynoyi kompetentnosti maybutnikh uchyteliv u protsesi pidhotovky do proyektnoyi diyal'nosti [Formation of professional competence of future teachers in the process of preparation for project activities]. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/35891/1/-96-186-191.pdf> [in Ukrainian]

11. Ukr.net: Internet-portal [Ukr.net: Internet portal]. *Ukrayins'ka pedahohika*. URL: <http://ukped.com/skarbnichka/396>. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ФІЛОНЕНКО Оксана Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутнього вчителя; розвиток освіти й педагогічної думки в Україні у другій половині XIX – XX столітті.

БУТКЕВИЧ Антон Володимирович – аспірант спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: формування інформаційної культури майбутніх педагогів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

FILONENKO Oksana Volodymyrivna – Doctor of Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Special Education of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: professional training of the future teacher; development of education and pedagogics in Ukraine in the 2nd half of the 19th – 20th centuries.

BUTKEVYCH Anton Volodymyrovych – PhD student in philosophy Specialty: 011 Educational pedagogical sciences Central Ukrainian State University named after Volodymyr Vynnychenko.

Scientific interests: formation of information culture of future teachers.

Стаття надійшла до редакції 28.10.2024 р.